

Milena Mileva Blažić

Boštjan Gorenc -
Pižama:
sLOLvenski klasiki 1.

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2015.

Širša javnost Boštjana Gorenca - Pižamo nemara najboljše pozna kot stand-up komika, ki se je v polje književne ustvarjalnosti za mladino vpisal predvsem s svojim prevajalskim delom. Obe področji se sicer ne zdita povsem nepovezani, saj prvo predstavlja nekakšno posodobljeno obliko pripovedovanja ljudskega izročila, prirejeno današnjemu prostoru in času, ki pa se ji tu vendarle ne bomo posvečali.

Na osnovi vpogleda v avtorjevo bibliografijo je razvidno, da se je s prevajanjem začel ukvarjati leta 2003. Njegov prevajalski interes pripada predvsem večnaslovniški književnosti (*crossover literature*) in večžanrskim besedilom (*crossover genre*). Prevaja torej dela, ki nagovarjajo bralce različnih starosti in/ali brišejo meje med visoko in trivialno literaturo. Med prevedenimi avtorji najdemo Neila Gaimana, Johna Greena (*Krive so zvezde*), Georgea R. R. Martina (*Pesem ledu in ognja*), Dava Pilkeyja (priljubljena serija knjig o Kapitanu Gatniku) in še bi lahko naštevali. Izkušeni prevajalec se je torej s svojim knjižnim prvcem *sLOLvenski klasiki* pridružil še ustvarjalcem izvirnega leposlovja za mladino.

Kot obljublja naslov, je Gorenc za snov svoje medmedijske in medbesedilne predelave izbral najbolj brana (in priljubljena?) književna besedila,

ki so najpogostejše prisotna tudi v statistiki izposoje v splošnih knjižnicah, učnih načrtih za slovenščino, domačem in šolskem branju.

Literarna veda med slovenske klasike uvršča avtorje del, ki imajo umetniške značilnosti ali so kanonizirana oziroma predstavljajo trajno reprezentativna dela. Po Juvanu (*Kulturni spomin in literatura*) literarni kanon tvorijo "(I)zbrana dela iz preteklosti, (ki jih) beremo, se nanje sklicujemo, jih citiramo, ustvarjalno preoblikujemo in komentiramo še desetletja in stoletja po dobi njihovega nastanka..." Gre torej za reprezentativno paradigmo literarnega diskurza, ki nastaja zaradi selekcijskega delovanja izvedencev na eni strani in navadnih bralcev na drugi: gradijo ga tako institucije založništva, kritike, nagrajevanja, literarnozgodovinskega interpretiranja in klasificiranja kakor tudi plebiscit dolgega trajanja – kontinuirana priljubljenost med bralci.

Po Bettini Kümmerling - Meibauer (*Canon Constitution and Canon Change in Children's Literature*) je značilnost nacionalne (mladinske) klasike po Evropi ta, da je šele v času literarne recepcije z različnimi adaptacijami in medmedijskimi predelavami postala del kanoniziranega mladinskega branja. Ne del mladinske književnosti, saj intencionalno ni bila napisana za otroke in mlade, ampak del mladinskega branja. V slovenski literarni zgodovini najdemo primere besedil (npr. *Brižinski spomeniki*) in avtorjev (P. Trubar, V. Vodnik, F. Prešeren), ki niso pisali za mladino, vendar so njihova dela postala del železnega šolskega repertoarja. Tako je Prešernova balada *Povodni mož* eno najbolj priljubljenih branj/pripovedovanj celo v predšolskem obdobju, vendar jo otroci radi berejo/poslušajo kot pravljico in ne kot balado. Tudi Levstikov *Martin Krpan z Vrha* je tipičen primer nacionalne klasike, ki je v slikaniški knjižni obliki z ilustracijami Hinka Smrekarja (1917), kasneje Toneta Kralja (1954) in drugih, postala del šolskega kanona (čeprav, zgolj kot zanimivost: obstaja tudi drugi, manj znani del rokopisne verzije *Kerpan z Verha*, ki se intertekstualno navezuje na Andersenovo pravljico *Vžigalnik* – v tistem času je namreč Levstik prevajal Andersenove pravljice). Verjetno ni treba posebej poudarjati, da je tudi svetovna književnost polna primerov takšnega mladinskega branja, npr. antični miti, *Biblija*, *Guliverjeva potovanja*, *Robinson Crusoe*, *Tisoč in ena noč*, Shakespeare ipd.

Pričujoča predelava klasikov slovenske književnosti je zanimiva kombinacija ilustrirane knjige, slikopisa in stripa. Avtor se je usmeril h komunikaciji z večnaslovniškimi bralci (*crossover readers*), zato je forma kombiniranja besede, slike in socialnih medijev že na ravni vsebine aktivna ter posebna oblika sporočila. Besedila slovenskih klasikov so le snov, ki jo je

avtor medmedijsko transformiral kot vsebino novega žanra, v katerem dobi nove značilnosti. *SLOLvenski klasiki 1* so torej komunikativno delo, ki je dialoško in ciljno tudi popkulturno naravnano.

Prvi zapis je nastal leta 2013 (*Povodni mož na Facebooku*) in je doživel odmevno recepcijo (v tiskani obliki sicer lahko opazimo rahle spremembe zapisa v primerjavi s spletno). V končne *Klasike* je avtor vključil triinpetdeset enot, od tega pet avtoric (Alma Karlin, Svetlana Makarovič, Neža Maurer, Ela Peroci, Breda Smolnikar in Mira Voglar). Referenčni časovni okvir je pričakovano širok, a selektiven: iz obdobja pismenstva je avtor obravnaval *Brižinske spomenike*; večina piscev je iz 19. stoletja (romantika, realizem), moderne in iz 20. stoletja. Boštjanu Gorencu kot osnova služijo predvsem besedila klasikov, najdemo pa tudi predstavnika mlajše generacije Gorana Vojnoviča in v ta nabor neutemeljeno uvrščenega Janeza Janša z njegovimi *Premiki*, ki ne sodijo v kontekst leposlovja (na delu je bil popkulturni in ne kulturni kriterij). Avtor je s stališča subverzivne literature uvrstil besedilo Pavla Knobla, ki za razliko od tradicionalne (didaktične mladinske) književnosti ni upošteval konvencionalnih pravil, obravnaval je namreč problemske/tabujske tematike (telo, telesne funkcije, smrt) in nezaupanje v svet odraslih, v ideologije.

Kar se tiče uredniškega dela, je pri uporabi strokovne terminologije moč opaziti precej nekonsistentno uporabo izrazov (ljudska ali narodna), poleg tega bi že zaradi gole informativnosti veljalo dodati vrstne oznake (namesto zgolj "ljudska" ali "rezijanska" še, ali gre za pesem/pravljico/pripoved).

M. M. Bahtin je v svojem delu *Ustvarjanje Françoisa Rabelaisa in ljudska kultura srednjega veka in renesanse* teoretsko utemeljeval karneval kot temeljni koncept neposredne aktualne sodobnosti in prikrito kritiziral čas in prostor, v katerem je živel. Podobno je tudi pri Gorencu dialoška narava resnice v nasprotju z monološko absolutizacijo (ene) resnice. Delo je (a)politično, drugačno, ljudsko, neuradno in "posvetno". Avtorjev pristop je domiseln, nekateri klasiki so predstavljeni humorno, drugi bolj strašljivo (*Na klancu*), spet tretji so nekomplementarno združeni v zanimive kombinacije (npr. ljudska pripoved – avtorsko besedilo). Avtor je pokazal, da živimo v času pluralizma interpretacij – kot taki so *SLOLvenski klasiki* očitni izraz karnevalske kulture: pogoste so aluzije na gastronomsko utopijo (*Mojca Pokrajculja*, *Pekarna Mišmaš*), groteskna telesa (Brdavs, Krpan ...) in hranjenje, karneval, pitje ter telesne tekočine (Pavel Knobl: *Napnimo fagot*). Prisotni so motivni poudarki na obrednih dogodkih ("ples na Starem trgu", "Happy Hour dogodek Figovec", "Krst pri Savici"), povorkah in slavnostih ("cesarske časti", "dvor", "plesna dvorana"). Pri tem so, sicer

v humorni obliki, jasno razvidne nekatere značilnosti subverzivnih likov (po Alison Lurie: *Don't Tell the Grown Ups, Subversive Power of Children's Literature*), kot so dinamičnost, kajenje, neprijetnost, neubogljivost, neurejenost, posmehljivost, preklinjanje, sebičnost, upornost, vihravost ipd. Na slogovni ravni naletimo na komične verbalne kompozicije (dobesedni in metaforični pomen), prostaški jezik ("drekanja", "drek", "prdec"), popularne izreke (Niet, *Lep dan za smrt*) in večjezičnost v obliki heteroglosije (narečja, funkcijske in socialne jezikovne zvrsti: "boglonaj", "čefurji", "krajcar", "raus" ...) in poliglosije (angleščina/slovenščina: "full", "LOL", "profilka", "selfie", "šit", "woohoo", "wtf is this", "can't even" ...). Avtor za dobršno mero prazničnega, karnevalskega smeha poskrbi z raznimi samoironičnimi komentarji ("Najresnejši Najzabavnejši kandidat za kresnika"; "Zdaj pa uživaj v branju. LP, avtor" ...), pretvorjenimi citati ("O internet! Srečna, draga vas domača") in parafrazami ("Všečkati inu deliti"); potem so tu še pregovori, rekla, frazemi ("Plesna šola Jančar: Si želite plesati valček res briljantno?"), stilizacija žanrov ("Eko srajčice Videk", "oblečeni v naravo" – aluzija na *Kdo je napravil Vidku srajčico*) in literarnih smeri (romantika). Dodatna mehanizma prevratniškega humorja sta parodija ("Center za socialno delo – Odločba o odvzemu otroka" – navezava na *Vrabček čaka mamico* Neže Maurer) in variacije na temo ("France Prešeren in župan Zoki"). Temeljni gradnik Gorenčevih *Klasikov* je torej bogata intertekstualnost, vezana na interpretacije v kulturnem spominu, ki s parodično zaobrnitvijo kanonizirane avtorje postavlja v vlogo nosilcev subverzivne nacionalne kulturne identitete na meji s popkulturo.

Če po Juvanu reprezentativnost (sodobnih) klasikov in sodobnikov omogoča pluralizem interpretacij in spodbuja ustvarjalne transformacije, potem so *sLOLvski klasiki* ena takšnih transformacij, v katerih Boštjan Gorenc udejanja Juvanovo teorijo, ker se ustvarjalno, včasih bolj, včasih manj humoristično, vrača k avtorjem, delom, likom in presega idejo njihove nedotakljivosti. Delo, ki že s številko v naslovu napoveduje nadaljevanja, je eno od institucionalnih medijev ne le za shranjevanje spominskih sledi kulture in identitetnih mehanizmov, ampak tudi njihove subverzivne nadgradnje, je "materializirani prostor za skladiščenje vednosti, izkušenj". A ta materializirani prostor je karnevalski, medbesedilnost pa je "... spomin literature ... shranjen v imaginarni knjižnici kulture". Za *sLOLvskie klasi*ke 1 bi tako lahko rekli, da so zanimiva subverzivna knjižnica mešanice kulture in popkulture.